

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

[Cilt/Volume: 8, Sayı/Issue: 1, Nisan/April 2024]

Salim KÜÇÜK

<https://orcid.org/0000-0003-3582-2576>

Prof. Dr.

sa_kucuk@odu.edu.tr

Ordu Üniversitesi

<https://ror.org/04r0hn449>

Fen-Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Kadı Burhaneddin Divanı'nda Farklı Şekillerde Kullanılan İkileme ve Tekrar Grupları

*Hendiadyoin and Repetition Groups Which Are Used
In Different Ways In The Divan of
Kadı Burhaneddin*

Araştırma Makalesi | *Research Article*

Geliş Tarihi | *Date Received:* 15.02.2024

Kabul Tarihi | *Date Accepted:* 22.04.2024

Yayın Tarihi | *Date Published:* 30.04.2024

Atıf | *Citation*

Küçük, S. (2024). Kadı Burhaneddin Divanı'nda Farklı Şekillerde Kullanılan İkileme ve Tekrar Grupları. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 8(1), 449-465. <https://doi.org/10.34083/akaded.1437802>

Küçük, S. (2024). Hendiadyoin and Repetition Groups Which Are Used In Different Ways In The Divan of Kadı Burhaneddin. *Journal of Academic Language and Literature*, 8(1), 449-465.

<https://doi.org/10.34083/akaded.1437802>

Makale Bilgisi | *Article Information*

Değerlendirme <i>Review Reports</i>	Çift Taraflı Kör Hakemlik (İki İç Hakem+İki Dış Hakem) <i>Double-blind. (Two External Referees)</i>
Etik Beyan <i>Ethics Statement</i>	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur <i>Ethical principles were followed during the preparation of this study</i>
Etik Kurul Belgesi <i>Ethics Committee Approval</i>	Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir <i>Article does not require an Ethics Committee Approval.</i>
Etik Bildirim <i>Complaints</i>	adeddergi@gmail.com
Çıkar Çatışması <i>Conflicts of Interest</i>	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir <i>The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest</i>
Benzerlik Taraması <i>Similarity Checks</i>	Yapıldı <i>Yes - iThenticate</i>
Telif Hakkı ve Lisans <i>Copyright&License</i>	Yazarlar, dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler. Bu çalışma Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası lisansı altında yayımlanır <i>Authors publishing with the journal retain the copyright. This work is licensed under Attribution-NonCommercial 4.0 International</i>

© Salim KÜÇÜK | Creative Commons [Attribution-NonCommercial 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

Öz

Söz varlığı, ait olduğu dilin tarihini önemli ölçüde aydınlatır. Tarihi derinlik içerisinde yıllara bağlı olarak ait olduğu dilin ses, şekil, kelime ve anlam bilgisinde ortaya çıkan değişiklikleri göstermenin yanı sıra sözdiziminde ve kelime gruplarında ortaya çıkan değişiklikleri yansıtır. Ayrıca hangi dilleri etkilediğini ve hangilerinden de etkilendiğini gösterir.

Türkçenin söz varlığının temel taşlarından biri de ikilemelerdir. Geçmişten günümüze farklı terimlerle karşılanan ikilemeler yönünden Türkçe oldukça zengin bir dildir. Bunun göstergelerinden biri de Türkiye Türkçesi sahasında hazırlanmış *Türkçe İkilemeler Sözlüğü*'dür. Ülkemizde ikilemeler üzerine yapılan çalışmalar genellikle yapısalci çalışmalara konu edilmiş olup yazılı ifadeyi zenginleştiren, güzelleştiren, şaire hareket kabiliyeti sağlayan ve edebî bir unsur olan ikilemeler yaratıcılık yönünden yeterince ele alınmamış, incelenmemiş ve değerlendirilmemiştir.

Eski Anadolu Türkçesi sahası şairlerinden Kadı Burhaneddin'in 14. yüzyılda yazmış olduğu Divan'ında yer alan bütün ikileme ve tekrar gruplarını değil de bu alanda yapılan diğer çalışmalardan farklı olarak değişik yapıdaki ikileme ve tekrar gruplarını incelemeyi amaçlayan bu çalışmada mesele yapı, söz varlığı, cümle, kelime grupları, kip ve ek-fil yönünden ele alınmış, şairin şiirlerinden hareketle somutlaştırılarak farklı bir bakış açısı ile bir bütünlük içerisinde değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadı Burhaneddin Divanı, İkileme, Tekrar Grubu, Eski Anadolu Türkçesi

Abstract

Vocabulary, sheds light on the history of the language to which it belongs significantly. Depending on the years in historical depth, it reflects the changes in the syntax and word groups, besides showing the changes in the sounds, shapes, words and semantics of the language which it belongs to. Moreover; it shows which languages it influences and which it is also influenced by.

One of the cornerstones of Turkish vocabulary is also hendiadyoins. Turkish is a very rich language in respect to hendiadyoins which have been interpreted with different terms from past to present. Dictionary of Turkish Hendiadyoins prepared in the field of Turkey Turkish is one of the indicators of this. Studies on reduplications in our country have generally been the subject of structuralist studies, and reduplications, which enrich and beautify the written expression, provide the poet with mobility and are a literary element, have not been adequately addressed, examined and evaluated in terms of creativity.

This study examines the hendiadyoin and repetition patterns in the Divan of Kadı Burhaneddin, a 14th century poet written in Old Anatolian Turkish. However, unlike other studies, this study focuses not on all repetition patterns, but on repetition patterns with more unique and different structures. These patterns are analyzed in detail in terms of the structure of the poem, vocabulary, sentences, phrases, word groups, modal, verb of predicate and themes. In this way, it is attempted to develop a new and holistic perspective on how these elements are used in the poet's poems.

Keywords: The Divan of Kadı Burhaneddin, Hendiadyoin, Repetition Group, Old Anatolian Turkish

Giriş

İkilemeler, Türkçenin ilk yazılı kaynakları Orhun Yazıtlarından itibaren Türkçenin her döneminde kullanılagelmiştir. Eski Uygur Türkçesinde kullanılan ikilemelerin sayısı Göktürkler dönemine göre daha fazladır. Dönemle ilgili olarak kapsamlı bir araştırma yapan ve ikilemeleri anlam, köken ve kuruluşlarına göre inceleyen Şen (2002, s. III) çalışmasında toplam 3.217 ikileme tespit etmiştir.

Eski Türkçenin devamı niteliğindeki Karahanlı Türkçesinde de görülen ikilemeler Orta Türkçe döneminde Harezmi, Kıpçak, Çağatay Türkçesinde de kullanılmış ve devamında Anadolu'da Oğuz Türkçesinin yazı dilini oluşturan Eski Anadolu Türkçesinden sonra onu takip eden Osmanlı Türkçesi, Türkiye Türkçesi ve çağdaş Türk lehçelerinde de kullanılmaya devam etmiştir (Aksan, 2015, s. 71). Erdem (2005, s. 197) Eski Anadolu Türkçesinde Uygur, Karahanlı ve Harezmi dönemlerine nazaran daha az ikileme kullanıldığı kanaatindedir.

Nesir ve nazımda karşımıza çıkan ve eş, yakın, zıt anlamlı iki kelimenin veya ses yönünden benzeşen iki veya daha fazla sözcüğün çeşitli biçim ve anlam ilişkileri ile art arda gelmesi yoluyla veya sayılarla, edatlarla, bir kelimesi anlamlı diğer kelimesi anlamsız ya da Farsça ek (be, â, ender) veya kelimelerle ve 'm' ilaveli tekrarlarla oluşmuş ikilemeler, anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavram yönünden zenginleştirmek amacıyla yazılı eserlerde kullanılmıştır (Hatipoğlu, 1981, s. 9; Karahan, 2023, s. 79-83; Delice, 2018, s. 34-39; Böler, 2019, s. 9; Karaman, 2022, s. 14).

Türkçede dinî ve kültürel unsurlara bağlı olarak zaman içerisinde ses, hece ve kuruluş yönünden birtakım değişimlere uğrayan ikilemeler söz varlığı yönünden önemli olup aynı zamanda ait oldukları dönemin kültürel unsurlarını da yansıtır. Ancak Türkçede ikilemelerin adlandırılmasında bir terim birliğinden söz etmek mümkün olmadığı gibi sınıflandırmalarda araştırmacılar arasında bir görüş birliği de yoktur (Tunca, 2011, s. 2, 3).

Aksan (2015, s. 206) ve Böler'e (2019, s. 91) göre ad, sıfat, belirteç, ulaç, ortaç ve eylem türünde en az iki kelimenin yan yana gelmesiyle oluşan ikilemeler temelde bir kelime grubu olup çoğunlukla kalıplaşmış yapılardır. Bu manada ünlemler de Türkçede ikileme oluşturabilir ve kelime grubuna dönüşebilirler. Türkçede edat ve bağlaç türündeki kelimeler diğer kelime türlerine göre ikileme oluşturmada daha az kullanılmıştır. İkilemelerde grubu oluşturan kelimeler arasında bir öncelik ve sonralık ilişkisi var olmakla birlikte (Özmen 2013, s. 75), esas, yardımcı veya baş unsur gibi bir değerlendirme şimdiye kadar yapılmamıştır (Böler, 2019, s. 91; Hirik, 2020).

Eski Türkçe döneminde Göktürk ve Uygur Türkçesine ait eserlerde ikilemelerde bağlaçlara rastlanmamakla birlikte Karahanlı Türkçesinde özellikle *Kutadgu Bilig*'de *hem* ve *ya* sözcüklerinin (*keliş hem barış*; geliş-gidiş, *kiçig ya uluğ*; büyük-küçük vb.) bağlaç olarak ikilemelerde kullanıldığı görülür (Ölmez, 1998, s. 238, 240). Harezmi Türkçesinde Arapça *u* (*zar u zar* 'bağıra bağıra') ve *ve* (*zar ve zar* 'bağıra bağıra')

bağlaçları ile ikilemelere başvurulmuştur (Erdem, 2005, s. 211). Anadolu sahasında Eski Anadolu Türkçesinde de bağlaçlarla oluşturulmuş ikilemelere rastlamak mümkündür (Karaman, 2022).

Kelimenin etkisini artırmak ve anlatımı güçlendirmek için şiirde kelime veya kelime öbeklerinin arka arkaya tekrarlanması amacıyla başvuru olan tekrîr, anlamla ilgili söz sanatlarından olup divan şairleri tarafından zaman zaman başvuru olan yöntemlerden biridir (Dilçin, 1983, s. 452). Hatipoğlu (1984, s. 25) “Anlamı güçlendirmek, pekiştirmek, kavramı genişletmek, zenginleştirmek amacıyla her yerde, her türlü tekrara ya da yineleme sanatına (Osm. Tekrir; Fr. Repetition) başvurulur.” demekte ve Namık Kemal’in aşağıdaki şiirinde yer vermiş olduğu şahıs zamiri + soru eki + şahıs eki yapısında oluşturulan yinelemenin de bir çeşit ikileme sayılabileceğini belirtmektedir:

Gül değil arkasında kanlı kefen

Sen misin, sen misin garip vatan

Kanaatimizce verilen şiir örneğinde iki kelime yan yana gelerek yeni bir kavram oluşturmadığı için bunu tekrar olarak adlandırmak daha uygun olacaktır. Çünkü “İkilemenin Avrupa dillerindeki karşılığı olan *hendiyoin*, iki yoluyla birin oluşması anlamına gelir. Yani iki kelime birleşerek bir anlamı ifade eder hâle gelirler, bir olurlar. Ancak ikileme olarak kabul edilen kelimelerin çoğu bu tanımdan uzaktır.” (Erdem, 2005, s. 190)

Delice’ye göre (2018, s. 39) “Yineleme adını verdiğimiz söz dizilerini kelime öbeği gibi değerlendiremeyiz; çünkü, tekrar edilen her kelime tek başına cümlelerin bir unsuru olabilmektedir. Yani, tekrar edilen kelime değil; cümle unsurudur. Böyle olunca da birleşenler arasında anlamsal bütünlük oluşmamaktadır.”

Şiirde “Yinelenen sözler, edebî bir güzellik gayesi taşımaz, anlama kuvvet katmaz da eserin etkisini azaltırsa tekrîr değil tekrar olur ki bu tasvip edilen bir özellik değildir. Tahirül’Mevlevî’nin deyişiyle ‘tekrar sözün fesâhatini bozduğu halde tekrîr, bilâkis manaya kuvvet ve söze kıymet verir’ (Karataş, 2004, s. 465). Buna göre tekrîr’in şiire mana ve ses yönünden bir katkıda bulunması gerekir (Selçuk vd. 2015, s. 139). Kadı Burhaneddin bu manada şiirlerinde hem ikilemeye hem de tekrara başvuran şairlerdendir.

Kadı Burhaneddin Divanı, 1393-1394 tarihlerinde istinsah edilmiş olup Londra’da British Library’de Or. 4126 numara ile kayıtlıdır. Eser, Muharrem Ergin (1980) tarafından çeviri yazı ile Türkçeye aktarılmıştır. Eserin vezni sağlam olmakla birlikte şair imâle ve zihafı bol bol kullanmış, kafiye konusunda oldukça serbest davranmış göz kafiyesine bağlılığın yanı sıra bazen aynı kelimeyi aynı şiirde tekrar tekrar kafiye olarak kullanmış, hatta kelimenin harekesini bazen kafiye için bile değiştirmiştir (Ergin, 1980, s. V).

Çeviri yazısı Ergin (1980, s. VI) tarafından yapılan 608 sayfadan ve toplamda 1.457 şiiirden oluşmuş *Divan*'da 1320-1339 sayfaları arası numaralandırılmış kısımda toplam 20 rubai; 1340-1457 sayfaları arası numaralandırılmış kısımda toplam 118 tuyuğa yer verilmiştir. Köktekin (2022, s. 32) Muharrem Ergin'den farklı olarak *Divan*'da yer alan gazellerin sayısını 1.500, tuyuğların sayısını ise 119 olarak ifade etmektedir.

Eski Anadolu Türkçesi dönemi ile ilgili olarak Tunca (2011) tarafından yapılan yüksek lisans tezinde XIII-XV. yüzyılları arasında yazılmış *Ahmed-i Dâ'i Divanı*, *Bahrül-Hakâyık*, *Behcetü'l-hadâyık fi mevizetül hakayık*, *Çarh-nâme*, *Dede Korkut Oğuznâmeleri*, *Dâstân-ı Vasf-ı Hâl*, *Dâstân-ı Sultan Mahmud*, *Ferâ'iz Kitabı*, *Güzîde Kitabı*, *Garib-nâme*, *Gülîstan Tercümesi*, *Âşık Paşa'nın Hikâyesi*, *Hurşid ü Ferahşâd*, *Hâr-nâme*, *Hüsrev ü Şirin*, *Kadı Burhaneddin Divanı*, *Kitâbu Evsâf-ı Mesâcidi's-Şerife*, *Kitab-ı Günyâ*, *Kenzül-Küberâ ve Mehekkül Ulemâ*, *Kıssa-i Yusuf*, *Marzubân-nâme Tercümesi*, *Müntahab-ı Şifâ*, *Risâletü'n-Nushiyye*, *Süheyl ü Nevbahâr*, *Mecmû'atü'n-Nezâ'ir*, *Takvim-i Tatar Ma'acem*, *Yunus Emre Divanı* ve *Yûsuf u Zeliha* olmak üzere toplam 28 eser incelenmiştir. Başlı başına *Kadı Burhaneddin Divanı*'nda kelime grupları üzerine ise Barçın (2016) divanın ilk 60 sayfasında yer alan 150 gazel üzerinde bir yüksek lisans tezi çalışması yapmıştır.

İkilemeler üzerine yapılmış makale, bildiri, yüksek lisans, doktora tezi vb. çalışmalara bakıldığında yapılan çalışmaların daha çok kuruluş, oluşum, anlam, yapı, çekim, diziliş, köken ve tür yönlerinden incelendiği görülmekle birlikte (Yıldız & Altıkulaçoğlu 2023, s. 61) tematik ve yaratıcı türdeki çalışmalara yer verilmediği, konunun dilbilimciler tarafından yeterince ilgi görmediği ve değerlendirilmediği görülmektedir.

Kadı Burhaneddin Divanı'nda (TDK, 1944) farklı türdeki ikileme ve tekrarları yapı, söz varlığı, cümle, kelime grubu, kip ve ek fiil yönünden incelemeyi ve özelliklerini belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada gazel, rubai ve tuyuğ türündeki şiirler üzerinde durulmuş, ilgili ikileme ve tekrar grupları iki tıpkı basımdan kontrol edilmiştir (TDK, 1944, Özdil, 2019). Çalışmada, beyitlerin yanındaki birinci rakam varak sayısını, ikinci rakam şiirin sayısını, eğik çizgiden sonraki rakam ise beyit sayısını göstermekte olup çalışmada Ergin'in (1980) eserindeki numaralandırmalara sadık kalınmıştır.

1. Yapısına Göre

1.1. Basit Yansıma Sözcüklerle Kurulanlar

Türkçeyi yaratıcı bir şekilde kullanan ve bunu şiirlerine aksettiren Kadı Burhaneddin, çağdaşlarından farklı olarak hayvan seslerinden bu alanda yaratıcı bir şekilde faydalanmıştır. Divanında farklı olarak köpeğin çıkarmış olduğu sesi *af af* (272v 612/6), üveyik kuşunun (Far. fâhte) çıkarmış olduğu sesi *gü gü* (92v 204/2, 270v 609/3) ve bülbülün çıkarmış olduğu sesi *gulgul gulgul* (589v 1358/1) yansıma sözcükleri ile karşılayarak ikileme yapısında kullanmıştır.

Yansıma sesler her dilde var olmakla birlikte o dili konuşanlar tarafından farklı şekillerde algılanmış ve dil içi dünya görüşünün bir yansıması olarak farklı yazımlarla gösterilmiş ve seslendirilmiştir. Örneğin köpeğin havlaması Arapçada *af af*, Türkçede ise *hav hav* şeklindedir (Bayraktar, 2006, s. 121). Kelime XV. yüzyılda yazıya geçirilen *Dede Korkut*'ta *vaf vaf* (*Qaranku aqşam olanda vaf vaf üren* - DKK - D46-9; Tabcu, 2014, s. 55) şeklindedir. Şairin *af af* kullanmasında yaşadığı dönem, kültürel yapı ve veznin etkisi düşünülebilir.

İki veya daha fazla kelime ile yeni bir kavram oluşturmaya yönelik eş, yakın ve zıt kelimelerle veya aynı ses ve hecelerle oluşturulan ikilemelerde şairin üveyik (ügeyik) kuşunun çıkarmış olduğu *gü gü gü* ve güvercin (gögerçin) sesinin taklit edilmeye çalışıldığı *bu bu bu* kullanımlarını hem ikileme hem de yineleme olarak kabul etmek mümkündür. Çünkü Eski Uygur Türkçesinde iki (*irinçkençüçi yarlıkançuçi* 'merhamet, şefkat'), üç (*yok cıgay inka* 'yoksul, yersiz, yurtsuz'), dört (*ul- möngreyigla- sıgta-* 'inlemek, böğürmek, ağlamak, sızlamak') altı (*ezügsüz igidsüz köni kirtü arıg süzük* 'yalansız, dolansız, doğru, temiz') (Can, 2010, s. 64, 67, 68, 70), Harezmi Türkçesinde dört (*ün sıgıt inçık yığı* 'ses, feryat, ağlama, inleme'; Erdem, 2005, s. 205) ve Eski Anadolu Türkçesinde yaygın olmamakla birlikte *dört* (sen virürsün *akça pül altun gümüş*, Köktekin, 2023, s. 121) kelimededen oluşan ikilemelerin kullanıldığı bilinmektedir.

seni ben sevmişem şâhâ vü ölince seviserem,
kağan aslan bu bîşede niçesi korha **afafdan** (272v 612/6)

yüzün ańsam ügeyik dir ki **gü gü**
lebin dirsem surâhî dir ki kulkul (92v 204/2)

vasfını dirdüm çemende hüsnüñüñ
anuñ içün didi **gü gü** fâhte (137v 305/4)

kılurdum zârî gülşende ögerdüm yârumı ol gün
ügeyik didi **gü gü gü** gögerçin didi **bu bu bu** (322v 726/5)

gülşende dinle ne dir bülbül bülbül
irte gice idicek **gulgul gulgul** (589v 1358/1)

1.2. Aldıkları Eklere Göre

1.2.1. Arapça El Takısı ile Kurulanlar

Dirilik, hayat (Ahterî 1978, s. 318); yaşama, yaşayış (www.lugatim.com), ekme, gıda, tarz-ı hayat, zevk u safâ (Toven, 2015, s. 46) manalarına gelen Arapça kökenli *'ayş* (عيش) kelimesi harf-i ta'rif ile *el'ayş* şeklinde art arda üç kere tekrarlanmıştır. Muallim Nâcî (2009, s. 44) kelimenin edebiyattaki kullanımını "yiyip içip zevk u safa etme" ve "yaşama" olarak anlamlandırmıştır.

göñül al göñül al cânum gidicek
girü gel cânum **el'ayş el-'ayş el-'ayş** (375v 856/2)

2. Söz Varlığına Göre

2.1. Bağlaçlarla Kurulanlar

Divan'da iki bağlacın yan yana gelmesi ile oluşturulmuş bir ikileme tespit edilememiştir. *Geh kanaram geh kanaram* yapısı ise *Gariḫnâme*'deki *Geh gelür imāna geh küfr-iledür* (GN.I-1351) (Tapcu 2014, s. 206) yapısından farklı olarak tekrar'dır. Aynı durum *ya* bağlaçlı yapı için de geçerlidir.

gamzeñ oḫıyle lebüñüñ meyine
geh kanaram geh kanaram uşda ben (36v 79/4)

cânumâ çoḫdur yitmişem şol cânuma yitem diyü
sen dahı iy cân bu yola **ya cana gel ya cana gel** (443v 1016/5)

Ben sen ü sen ben ikilemesi ise iki şahıs zamirini bağlaması yönünden farklı bir kullanımdır. *Yunus Emre Divanı* (YED: 360/9 [364] (Tunca, 2011, s. 41) ve *Gariḫnâme*'de (GN.II- 4626) (Tapcu 2014, s. 184) benzer olarak ikileme *sen ü ben* şeklindedir.

niçe bir sen sen olup dünyâda ben ben olalum
şimdi gel ortaya uş **ben sen** (olalum) **ü sen ben** olalum (382v 871/1)

cân cân u ten ten ikilemesi Yunus Emre divanı (YED:200/1 [212] (Tunca, 2011, s. 80) ve *Gariḫnâme*'de (GN.II- 4626) (Tapcu, 2014, s. 184) benzer olarak *cân u ten* ve farklı olarak *Gariḫnâme*'de *ten u cân* (GN.I- 4 s.9) (Tapcu, 2014, s. 186) şeklinde kullanılmıştır. Aşağıdaki beyitte ise birinci mısradaki *ü* ve ikinci mısradaki *u* bağlaç konumunda olup birinci mısradaki *ü* bağlacı iki cümleyi (baña tenüñ cân durur + cânuña cân ten durur) birbirine bağlamıştır.

cân durur baña tenüñ ü ten durur cânuña cân
vaktidur gel berü ki **cân cân** (olalum) **u ten ten** olalum (382v 871/2)

Kadı Burhaneddin Divanı'nda *u* bağlacı yalnız ikili yapıları değil üçlü ve dörtlü yapıları da birbirine bağlamıştır.

bu ne hüsn ü bu ne ḫatt u bu ne kadd u (bu) **ne bâlâdur**
cemâlün ravza mı yârâb veyâ firdevs-i a'lâdur? (16v 30/1)

2.2. Ünlemlerle Kurulanlar

2.2.1. Aynı Ünlemin Tekrarı ile Kurulanlar

Kadı Burhaneddin, divanında *âh âh* ünlemini duygularını ifade etmek için kullanmıştır. 14. yüzyıla ait *Garipnâme*'de bu yapı *âh u âh* (GN.II-3790) (Tapcu, 2014, s. 339) şeklinde bağlaçlı olarak kullanılmıştır.

âh-ı muhkem dilerem vâhî degül
girmez ise ol elüme **âh âh** (129v 288/2; 185v 410/1)

Divan'da yer alan *ya ilâhî ya ilâhî ya ilâh(i)* (129v 288/1) yapısı da farklı kullanımlardan biridir.

ya ilâhî ya ilâhî ya ilâh(i)
senden artuḡ,yoḡ,bu cânuma penâh (129v 288/1)

2.2.2. Farklı İki Ünlemle Kurulanlar

Divan'da farklı iki ünlemin bir arada kullanılması ile oluşturulmuş *hey hay* ve *ey vây* gibi iki farklı yapıya yer verilmiştir. *Lutfi Divanı*'nda *hey hay* yapısı “[LD 184/02] boy çektingü ü âfâk içide koḡtı kıyâmet / *hey hey* ni belâ serv-i hırâmân yetilip sin” (s. 292) ve *hey hay* yapısı ise “[LD 353/05] bizni raḡîbler öltüredür yoḡ sangâ ḡaber/ay vây niçe tartalı itler mahḡâlını” şeklinde kullanılmıştır (Temel, 2016, s. 292).

Benzer olarak *Divan*'da kullanılan *ey vây* ikilemesi farklı bir sahada ancak Kadı Burhaneddin'in yaşadığı döneme yakın bir dönemde, 15. yüzyıl Çağatay şairlerinden Gedâî'de “*Éy vay* ki bu tınmaḡur u kanlı yaşımдын / Fâş oldu ulus ḡaşıda asrâr-ı nihânım (155:4)” şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Kahya, 2015, s. 4). Kadı Burhaneddin, *hey hay* ve *ey vây* ünlemlerini daha çok duygularını ifade etmek için kullanmıştır (Deny, 2023, s. 630).

ıḡkun ayaḡın tolu çekelüm yine **hey hay**
yürekde niçe ḡerh idelüm gamzeñi **ey vây** (357v 810/1; 493v 1132/1)

su aḡdı ḡehâ başdan gönlümde ḡaber vardur
cânumda firâkuñdan **hey hay** ki neler vardur (371v 844/1)

2.3. Soru Zarfları ile Kurulanlar

Kelimelerle yaratıcı bir şekilde oynayan ve onlara yeni anlamlar yükleyen Kadı Burhaneddin şiirinde eskicil bir yapı taşıyan *kanı* (hani) soru sözcüğünü farklı olarak birinci satırda tevriyeli ikinci satırda ise ikileme yapısında kullanmıştır.

la'lün döker dilden kanı kanı görimezem
bir dem **kanı kanı** diyü ol kanı ben sorımazam (574v 1304/1)

2.4. Soru Sıfatları ile Kurulanlar

Divan'da farklı olarak ayrıca *ne* soru sıfatı ile oluşturulmuş ikili yapılara da yer verilmiştir. *ne billetdür / ne billetdür* yapısında yer alan *billet* (بِلَّة) kelimesi sözlükte “yaşlık, çiğ dedikleri rutubet ki sabah vakitlerinde vaki olur” şeklinde açıklanmıştır (Ahterî, 1978, s. 71).

nigârına ‘aceb hüsnün **ne milletdür ne milletdür**
bu cânuma sinün ‘ışkun **ne ‘illetdür ne ‘illetdür** (59v 133/1)
beliyyetdür bu cânuma kaba oğları gözünden
elün ur gözüme gör ki **ne billetdür ne billetdür** (59v 133/5)

15. yüzyıl şairlerinden *Gedayi* de divanında *nétti né boldı* (41:5), *né boldı netti* (22:7), *neylesün nétsün* (77:7) ve *ne tadbîr eylesün nétsün* (186:5) gibi soru sözcüklerini ikileme yapısında kullanmıştır (Kahya, 2015, s. 5).

2.5. Dinî Terimlerle Kurulanlar

Kıpçak Türkçesinde Seyf-i Sarâyî, *Gülistan Tercümesi* adlı eserinde “Ayttı *Allâh Allâh* bu ni söz bolur şîr / Eyâ ‘akıllı tengiz sözü güher-bâr 58 (29b) Karamanlıoğlu, 1989) beytinde dinî bir terim olan *Allah* sözcüğünü *Allâh Allâh* ikilemesinde şaşma manasında kullanmıştır. Kadı Burhaneddin de, *ta’âla’l-lâh* ve *selâmullah* gibi dinî nitelikteki terimleri de dönemindeki diğer şairlerden farklı olarak ikileme yapısında kullanmıştır.

“Allah ne yücedir” manasına gelen ünlem soylu *taâlallah/teâlallah* (تعالى الله) kelimesi bunlardan biridir. “Kelime dilimizde beğenilen, takdir edilen bir şey karşısında ‘mâşallah, ne güzel’ mânâsında övgü sözü olarak kullanılır.” (www.lugatim.com: Kubbealtı Lügati)

ta’âla’l-lâh ta’âla’l-lâh bu ne lutf-ı ilâhidür
bu gönül mülki ilinde ne tâc u taht-ı şâhidür (290v 653/1, 519v 1184/1)

fenâ oldı bu hûnîn dil ki kandur varlığı anuñ
ki la’lî dürcini gördi **ta’âla’l-lâh ta’âla’l-lâh** (519v 1184/2)

Selâm kelimesinden türetilmiş *selâmullah* kelimesi ise ‘Allah’ın selâmı’ manasına kullanılmıştır.

saña iy dilber-i cânî **selâmullah selâmullah**
iy la’lün cânumuñ kânı **selâmullah selâmullah** (373v 850/1)

ağdur gözlerüm kanı bize va’delerün kanı
özündür hûblaruñ kanı **selâmullah selâmullah** (373v 850/2)

3. Cümle Yapısındakiler

Kadı Burhaneddin eserinde gazel nazım şeklindeki şiirlerinde sıkça cümle yapısındaki tekrarlara yer vermiştir.

gel **gel görelüm gel görelüm** gül görelüm biz
bir nağme getir ortaya bülbül görelüm biz (50v 112/1)

humâr hasta(yam) gözün-içün **humâr hastayam** uş
saçuñ garihleriyle şikeste besteyem uş (203v 456/1)
göñül al göñül al cânım gidicek
girü gel cânım el'ayş el-'ayş el-'ayş (375v 856/2)

sen bu erenler cem'ine **dîvâne gel dîvâne gel**
kendü hisâbuñ añlayup defter kılup **dîvâne gel** (443v 1016/1)

ben cânımı yarahlayup 'ışkı aña bindürmişem
var ise atuñ çapacağ **meydâna gel meydâna gel** (443v 1016/2)

bir görmege varlığ diyü kıldı münâdi muhteseb
bâzârâ göñlüñ var ise **dükâna gel dükâna gel** (443v 1016/3)

ben 'akl ile cân u dili zülfüñ için oynamışam
dînüñ var ise gör beni **îmânâ gel îmânâ gel** (443v 1016/4)

gel iy dilber gel iy dilber ki ben gitmişem özümden
içümde yanan odları tapuñ añlaya sözümden (436v 998/1)

râh getir râh getir râh ferâhlar arturur
her kadehi ki içerüz gözi kadehler arturur (472v 1081/1)

Daha çok aynı cümlelerin iki kere tekrarlanmasına dayalı örneklerin yanı sıra az da olsa Divan'da üçlü tekrarlara da rastlamak mümkündür.

gice rûşendür ki nisbet zülfüñe
kara yohdur kara yohdur kara yoh (235v 528/3)

4. Kelime Grubu Yapısındakiler

4.1. Sıfat Tamlaması Yapısında Olanlar

Divan'da *on* sayısı ile sıfat tamlaması yapısında bir tekrara başvurulmuştur.

sivişür her yıl eyler **on gün on gün**
bini ma'şukadın yaña sivişdür (467v 1070/3)

4.2. Edat Grubu Yapısında Olanlar

Kadı Burhaneddin Divanı'nda edat grubu yapısındaki tekraralarda genellikle *ile* ve *için* edatları kullanılmıştır.

nidelüm bilimezüz biz **göñül ile göñül ile**
cihâni hârab idersin **göñül ile göñül ile** (337v 762/1-2)

dilerem hâlvet irem tapuña vü kılâm fidâ
bir nefes **cânum için cânum için cânum için** (174v 383/5)

cânumuzdur leblerüñ **anuñ için anuñ için**
dökerüz ayağına bu eşk-i cân-perverd-i dil (346v 783/5)

leylim için leylim için ben bini mecnûn ideyim
gözlerümüñ kan yaşını yolına ceyhûn ideyim (258v 583/1)

bay ile yohşul ile irişdüm besî velî
hüsnüñle eyle ki kişi bayla görmedim (191v 427/2)

ne gülşene yüzüñüñ cennetini beñzedeyim
ki **sünbül ile benefşe gül ile** alması çoğ (223v 502/3)

4.3. Ünlem Grubu Yapısında Olanlar

Divan'da yer alan ünlem gruplarında Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılan bazı eserlerden ve Türkiye Türkçesinden farklı olarak ünlem sözcükleri genellikle ünlem grubunun sonundadır. Bunlar *âh*, *vah* ve *hây* ünlemleridir. Şair söz konusu ünlemleri duygularını belirtmek için kullanmıştır (Deny, 2013, s. 630).

Kadı Burhaneddin, ünlemler yönünden oldukça zengin olan Eski Anadolu Türkçesinde işlek ve daha çok isim yapısında kullanılan *âh* ünlemini dönemin eserlerinden *Süheyl ü Nevbahar*'da (359.15) yer alan *î dirîğa vü âh, dirîgâ vü âh* (Tiken, 2004, s. 115) ve *Garipnâme*'de (GN.II-5398) (Tapcu, 2014, s. 340) yer alan *hâyayf u dirîgâ* yapılarından ve *Yûnus Emre Dîvânî*'nden (Küçük, 2022, s. 180-181) farklı olarak kelime grubunun sonunda kullanmıştır.

Süheyl ü Nevbahar'da *şunun bigi gark olmuşam vah n'idem* (SN, 13.11) (Tiken, 2004, s. 130) şeklinde yer alan ve Türkçeye Farsçadan geçen *vah* ünlemini şair, dönemin diğer eserlerinden farklı olarak ünlem grubunun sonunda kullanmıştır.

Türkiye Türkçesindeki *ey* ve *hey* ünlemleri ile ilişkilendirebileceğimiz *hây* ünlemi ise *Süheyl ü Nevbahar*'da ikileme yapısında *hây hây* (SN, 46.15, 332.3) (Tiken, 2004, s. 119) şeklindedir.

hezârân iderem âh hezârân iderem vah

kişi sanmagıl anı ki âhı ola vâhî (352v 798/5)

al tutacuh hây bal tutacuh hây

düşmenümün sözine **uysal tutacuh hây** (492v 1129)

Yukarıdaki beyitte farklı olarak *hezârân âh iderem / hezârân vâh iderem* kullanımı söz konusu olup tekrar grubu yapısı içerisinde *âh id-* ve *vâh id-* birleşik fiillerine yer verilmiştir.

5. Kip Ekleri ile Kurulanlar**5.1. Emir Kipi ile Kurulanlar****5.1.1 Birinci Teklik Şahıs Eki ile Kurulanlar**

tutayım tutmayam gönül cihetin

döye mi tîr ile kemâna gönül (272v 613/5)

5.1.2. İkinci Teklik Şahıs Eki ile Kurulanlar

Şair, *Garipname* ve *Dede Korkut Hikâyeleri*'nden farklı olarak gazellerinde fiil soylu sözcüklerle kurulmuş ikilemelerde emir çekimlerini de kullanmıştır (Tapcu, 2014, s. 341-342, 343-344). İkinci teklik şahıs eki ile çekimlenenler *gelmek* ve *sunmak* fiilleridir. Benzer kullanıma *Dede Korkut*'ta *bağ bağ mere delü kavat menüm birliğüm bilmez* (DKK – D156-11) şeklinde bir kere yer verilmiştir (Tapcu, 2014, s. 343). *Garipname*'de de farklı olarak emir kipli *diñle vü añla* (GN.IV-9400) ikilemesi yer almaktadır (Tapcu, 2014, s. 243).

gel gel ki gönülümde kalmadı karâr

tîz gel ki yüregüme od düşdi yanar

(118v 264/1, 383v 875/1, 491v 1127/1-2)

sun sun ayağı sâkîñi vü sen çengüñe al 'üd

gey ise kopa işbu nefes sâ't-i mev'üd (262v 593/1)

5.1.3. Çokluk Birinci Şahıs Eki ile Kurulanlar

nidelüm neyleyelüm dünyâda bu hûb ile biz

yanalum yahılalum hâliyâ mahbûb ile biz (313v 707/1)

turalum turmayalum iki cihândan senden

yâr u ağyâr yolına yatalum u yatmayalum (381v 869/5)

5.2. İstek Kipi ile Kurulanlar

Dönemin önemli eserlerinden *Garipname*'de yer alan bağlaçlı ikilemelerden (Tapcu, 2014, s. 243) ve *Dede Korkut*'ta yer alan *düşem ölem*, DKK – D68-2,3; *gide çavlıana*

(DKK – D155-8) (Tapcu, 2014, s. 245) gibi sınırlı yapılardan farklı olarak *Divan*'da istek kipi ile oluşturulan ikilemeler sayıca daha fazladır ve bunlar genellikle 1. teklik ve 1. çokluk şahıs göre çekimlenmişlerdir. *tutayım tutmayam* (272v 613/5) ve *turalum turmayalum* (381v 869/5) yapıları olumlu ve olumsuz çekimin bir arada kullanımı yönünden farklıdır.

5.2.1. Teklik Birinci Şahıs Eki ile Kurulanlar

sen idüğünü bilüp kıluram saña secde
bu secdemi saña sini **sanam sanam** diyesin (349v 793/5)

elüme alam başumı girişem girişmesine
balını yağuma **karam karışam** karışmasına (355v 805/1)

5.2.2. Çokluk Birinci Şahıs Eki ile Kurulanlar

bir gün dilerem ki katam cânımı yârum cânına
hoş **karılavuz yatavuz** 'ışk odına kata kara (378v 861/2)

6. Ek-fiil ile Kurulanlar

Dönemin önemli eserlerinden *Garipname*'den farklı olarak *Divan*'da ek-fiilli yapılar bağlama grubu yapısında olmadıkları gibi üçleme de değillerdir (Tapcu 2014, s. 241).

6.1. Ek Fiilin Geniş Zaman Çekimi ile Kurulanlar

6.1.1. Birinci Teklik Şahıs Eki ile Kurulanlar

Şair, eserinde birinci teklik şahıs ile çekimlenen ek-fiilli kullanımlarda ikili tekrarların yanında üçlü tekrarlara da başvurmuştur.

nigârûn gîsûsıyîçün **perîşânam perîşânam**
anuñ la'l-i lebiyîçün hemîşe şekker efşânam (479v 1098/1)

senüñem senüñem senüñem benüm ol
benüm ol cânım el-'ayş el-'ayş el-'ayş (376v 856/6)

6.1.2. İkinci Teklik Şahıs Eki ile Kurulanlar

Divan'da aynı kelimenin tekrarlanması ile oluşturan çekimlerin yanı sıra cümle yapısındaki kullanımlara da yer verilmiştir.

nâzlucasın nâzenînsin bilmezem cânânesin
cânımızsın cânımızsın bilürem cânâ nesin (385v 880/1)

kandasın cân kandasın cân kandasın (can)
ben sini esirgerem ki zindesin (72v 162/1)

senden özge gönülüm tahtında şâh oturmaya
çün bu ilüñ **hanısın sen hanısın sen hanısın** (sen) (454v 1041/5)

6.1.3. Üçüncü Teklik Şahıs Eki ile Kurulanlar

Garipname'de yer almayan ancak *Dede Korkut*'ta görülen *sâğdur esendür* (D43-12) (Tapcu, 2014, s. 242) şeklindeki tek kullanım ikilemeye benzemekle beraber farklı olarak Kadı Burhaneddin 3. teklik şahıs ekli çekimlerde genellikle soyut ahlaki ve dinî kavramlara yer vermiştir. Bunlar *cibillet* (yaradılış, huy, hilkat, fitrat, nihad), *kefâret* (bir günahı affettirmek için verilen sadaka veya tutulan oruç ya da bunların yerine verilen diyet), *kerâmet* (lütuf, kerem, ihsan), *kıyâmet* (öteki dünyada bütün ölümlerin kalkıp dirilmesi), *melâmet* (ayıplama, yerme, çıkışma, azarlama), *mezellet* (bayağılık, basitlik, alçaklık, adi), *nedâmet* (pişmanlık duyma, pişman olma), *selâmet* (kusur ve eksiklikten hastalık ve sakatlıktan uzak olma, salimlik) (Parlatır, 2014) ve *temâmet* (tamam olma, tam olma, tamlık) (<http://lugatim.com/>) gibi Arapça kökenli kelimelerdir.

bini 'ayb eylemeñüz ger olursam 'ışk ile şeydâ
cünün çünkü bu 'akluma **cibilletdür cibilletdür** (59v 133/2)

ayağunda virürsem cân bañadur rütbet-i a'lâ
tapuñdan ayru dirilmek **mezelledür mezelledür** (59v 133/3)

hamâ'il andını içdüm nigâra sâ'idün için
öpeyim sâkî sâkını **kefaretdür kefaretdür** (71v 158/2)

ohuna uğrayan gönül **selâmetdür selâmetdür**
tapuñdan ayru geçen dem **nedâmetdür nedâmetdür** (458v 1050/1)

yürek başlu gözi yaşlu od ile su arasında
cihânda seni sevenler **melâmetdür melâmetdür** (458v 1050/2)

salınup bâğa girürseñ hâzândan kurıyan ağac
beşâret getüre çiçek **kıyâmetdür kıyâmetdür** (458v 1050/3)

ümüdüm saçuña uzun velî 'ışüm lebüñden tar
hayâtum tatlu 'ömr uzun **kerâmetdür kerâmetdür** (458v 1050/4)

gümân itme ki ten tenhâ yanaram 'ışkuñ odına
ki tenhâyî cihan cümle **temâmetdür temâmetdür** (459v 1050/5)

İkili kullanımların yanı sıra *Divan*'da üçlü kullanımlara da yer verilmiştir.

nigârâ râst aydalum mı servüñ
kıyâmetdür kıyâmetdür kıyâmet (205v 461/3)

Sonuç

Türkçenin imkânlarından yararlanarak ana dilinin kendince sınırlarını genişletmeye çalışan ve özellikle söz sanatlarında ustalaşan Kadı Burhaneddin denilebilir ki yaşadığı dönemde çağdaşı olan şairlerden farklı olarak köpeğin yanı sıra özellikle üveyik, güvercin ve bülbül gibi kuşların seslerine dayalı yansıma sözcüklerden ikilemeler türetmiş; bağlaç, ünlem, soru sözcükleri ve dinî terimleri farklı bir yapıda kullanmıştır. Şair, şiirlerinde ikileme ve tekrarlara başvururken yeri geldiğinde Arapça eklerden de faydalanmıştır.

Gazel, rubai ve tuyuğ nazım şeklindeki şiirlerinde ikileme ve tekrar gruplarına yer verirken cümle ve kelime gruplarına da başvurmuştur. Şiirlerinde tevriye ve söz sanatlarına çokça yer veren şair, ikileme ve tekrar grupları yönünden oldukça yaratıcıdır.

Eser Kısaltmaları

DKK : Dede Korkut Kitabı

GN : Garipnâme,

LD : Lutfi Divanı

SN : Süheyl ü Nevbahar

YED : Yûnus Emre Divanı

Kaynaklar | References

- Ahterî M. Ş. K. (1978). *Ahterî-i kebir*. Meral Yayınevi.
- Aksan, D. (2015). *Türkçenin sözvarlığı*. Bilgi Yayınevi.
- Akyalçın, N. (2007). *Türkçe ikilemeler sözlüğü*. Anı Yayıncılık.
- Barçın, S. (2016). *Kadı Burhaneddin Divanı'nda kelime grupları*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayraktar, N. (2006). *Dil bilimi*. Nobel Yayınları.
- Böler, T. (2019). *Türkiye Türkçesi söz dizimi*. Kesit Yayınları.
- Can, M. (2010). *Eski Uygur Türkçesinde ikilemeler*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çoraklı, Ş. (1991). *Türkçe ve Almancadaki ikilemeler*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Delice, H. İ. (2018). *Türkçe sözdizimi*. Asitan Kitap.
- Deny, J. (2023). *Türk dil bilgisi*. Kabalıcı.
- Dilçin, C. (1984). *Örneklerle Türk şiir bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Erdem, M. D. (2005). Harezmi Türkçesi döneminde ikilemeler ve yinelemeler üzerine. *Bilig*, (33), 189-225.
- Ergin, M. (1980). *Kadı Burhaneddin divanı*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Hatipoğlu, V. (1981). *Türk dilinde ikileme*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hirik, S. (2020). *Söz dizimi kuramları bağlamında Türkçede baş unsur*. Gazi Kitabevi.
- Kahya, H. (2015). Hendiadyoins in Chagatai Based on Gedayi's Divan (Gedayi divanına göre Çağataycada ikilemeler). *Akademik Bakış Dergisi*, (52), 1-9.
- Karahan, L. (2023). *Türkçede söz dizimi*. Akçağ.
- Karaman, A. (2022). *Eski Türkçede ikilemeler*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karamanlıoğlu, A. F. (1989). *Seyf-i Sarâyî Gülistan tercümesi (Kitâb Gülistân bi't-Türki)*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karataş, T. (2004). *Ansiklopedik edebiyat terimleri sözlüğü*. Akçağ.
- Köktekin, K. (2023). *Yûsuf-ı Meddâh Varka ve Gülşah*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Köktekin, K. (2022). *Eski Anadolu Türkçesi*. Fenomen Yayınları.
- Küçük, S. (2022). Ünlem sözcükleri. *Yûnus Emre Divânı'nda söz varlığı incelemeleri*. Fenomen.
- Muallim Nâci (2009). *Lügat-i Nâci*. haz. Ahmet Kartal. Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Ölmez, Z. K. (1998). Kutadgu Bilig'de ikilemeler (2). Laut, J. P. & Ölmez, M. *Bahşı Ögdisi. Klaus Röhrborn Armağanı*. 235-260.
- Özgül, H. (haz.) (2019). *Kadı Burhaneddin divanı yeni tıpkıbasım*. Bitlis Eren Üniversitesi Yayınları.
- Özmen, M. (2013). *Türkçenin sözdizimi*. Karahan Kitabevi.
- Parlatır, İ. (2014). *Osmanlı Türkçesi sözlüğü*. Yargı Yayınevi.
- Selçuk, B., Kesik, B., Şenödeyici, Ö., Koşık, H. S., Kola, F. (2015). *Söz ve sihir arasında edebî sanatlar*. Kesit.
- Şen, S. (2002). *Eski Uygur Türkçesinde ikilemeler*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tabcu, H. (2014). *Garipname ile Dede Korkut hikayelerinin ikilemeler açısından mukayesesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TDK (1944). *Kadı Burhaneddin divanı I tıpkıbasım*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Temel, E. (2016). Lutfi divanında tekrar grupları. *Türkiyat Mecmuası*. 26 (1), 283-299.
- Tiken, K. (2004). *Eski Türkiye Türkçesinde edatlar, bağlaçlar, ünlemler ve zarf fiiller*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Toven, M. B. (2015). *Yeni Türkçe lügat*. haz. Abdulkadir Hayber. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tunca, H. (2011). *Eski Anadolu Türkçesinde ikilemeler*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldız, H., & Altıkulaçoğlu, A. (2023). İslami dönem Uygur harfli Türkçe metinlerde ikilemeler üzerine notlar. *Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E-Dergisi*, 10/2, 49-80.
- <http://lugatim.com/> (Kubbealtı Lugati)